

Erdélyi Magyarok
Könyvesháza

4. SZÁM:

SZENT
ANNA TAVA
ÉS EGYÉB MONDÁK.

BUDAPEST. 1920. KIADJA A BOCSKAI-SZÖVETSÉG

Szent Anna tava.

Mint nagy tál fenekén a víz, pihen Szent Anna tava, égbe nyúló hegyek aljában. Köröskörül fenyvesek koszorúzza hegyek. Járjatok be minden földet s szebb képet ennél nem találtok. Ugyan, ki gondolná, hogy ennek a gyönyörűséges tónak a helyén egykor, réges-régen, hegyóriás állott s e hegyóriás tetején büszke vár, amely kevélyen nézett le a csiki meg a háromszéki havasokra. De nem egymaga kevélykedett e vár Csík és Háromszék felett: átellenben, egy-óránnyira, a ként lehelő, fojtósszagú Büdösbarlang felett is vár állott. Hej, de rég lehetett ez! Nyoma sincs most e várnak. No, de az emléke, szomorú emléke mind a kettőnek megmaradt.

Két testvér lakott a két várban, mind a kettő kevély, gőgös szertelen. Szívükben senki iránt sem lakozott szeretet. Egymást sem szerették. Mindig vetélkedtek, dicsekedtek: kinek van többje. Mind a két vár pincéjében kádaslag, hordóslag, élire verve állt a tenger arany, ezüst s mindenféle drágaság.

Történt egyszer, hogy honnét, honnét nem, elég az, hogy, messze földről, a бүдösi vár urához egy nagy úr jött látogatóba. Hatlovas hintón jött. Na, ilyen hintót, ilyen hatlovasat még a бүдösi vár ura sem látott. Színarany volt annak a hintónak kereke, tengelye, rúdja, minden porcikája; arannyal, ezüsttel, gyémánttal volt kiverve a lovak szerzőszoama, s hej! a lovak a sárkánynál is tűzesebbek voltak. Bizonyos, hogy égő parázsszal abrakolták őket. Hiszen, nem is volt többet nyugodalma a бүдösi vár urának, amint meglátta ezt a hintót meg a hat lovasat. Mindjárt részegödött a

vendégre: egész nap „erdőit rajta”: adja el neki azt a hat lovat, hintéstől, szerszámostól.

— Nem eladó, mondta a vendég.

— Adok érte hat kád aranyat.

— Nem eladó!

— Ráadásul a torjai uradalmat.

— Nem eladó!

— Megállj, gondolta magában — enyém lesz az, ha addig élek is.

Mit gondolt, mit nem, nagy vendégséget csapott; folyt a bor, mint az Olt vize, s amikor a vendég virágos kedvre derült, a бүdösi vár ura kockajátékot vett elő. Arra számított, hogy majd kockán elnyeri a lovakat is, a szerszámokat is, a hintót is. Hát jól számított, mert hozzásegődött a szerencse. Elnyerte a vendégnek minden pénzét s tetejébe a hat lovat mindenestől. Alig várta, hogy elbúcsúzzon a vendég, első dolga volt, hogy a testvérét meglátogassa. Csak úgy repesett a szíve az örömtől, amikor eléállt a hatlovas hintó. Hej, de megirigyli ezt majd a testvére! Lehet aranya, ezüstje több, mint ő neki, de ilyen hatlovas hintaja nincsen!

Éppen a vár pitvarában üldögélt a testvér, amikor a бүдösi vár ura bevágatott a hatlovas hintón. Szeme-szája elállt a csudálkozástól.

— No, öcsém, kiáltott diadalmasan — van-e ilyen hat lovad?

— Ilyen nincs, mondta az öcs, de lesz külömb, sokkal külömb ennél!

— De már azt szeretném látni!

— Bizony, ha szeretnéd, huszonnégy óra sem telik belé, meglátod!

Nagyot kacagott a бүдösi vár ura, de akkorát, hogy zengett-zúgott belé az erdő.

— Ennél külömb?! Hát, én meg azt mondom, legyen a tied minden váram, minden földem, ha ennél külömb hat lóval jössz hozzám!

— Nem is hattal, hanem tizenkettővel!

A büdösi vár ura fel sem ment az öccséhez. Csak meg akarta mutatni a lovait, hadd lepje el az öccsét a sárga epe, — azzal megfordult s elvágatott mint a sebes szél, még annál is sebesebben.

Hej, tünődött, egész nap tünődött az öcs, hogy honét szerezzen külömb tizenkét lovat! De hiába tünődött, hiába törte a fejét, nem tudta elgondolni, hogy hol találna nagyhirtelen hat lovat, külömbet; nem is hatot, de tizenkettőt. Keservesen megbánta a hirtelenkedését. Gondolt ide, gondolt oda, s egyszerre csak mit gondol? Rettentő gondolat villant meg a fejében. Az volt az ő gondolatja, hogy várába hozatja a vidék legszebb tizenkét leányát, hintóba fogatja őket s úgy megy a bátyjához. Mindjárt összeparancsolta a jobbágyait, küldte őket mindenfelé, ki ahol a legszebb leányt tudja, hozza ide.

Egy fél nap sem telt belé, jöttek a jobbágyok s velők a leányok. Százan is voltak, egyik szebb a másiknál, de a legszebb köztük egy Anna nevű. Ezt választotta elsőnek a vár ura. Aztán még tizenegyet melléje. S amikor ott állottak külön, szép sorjában, a szín alól előhúzatta aranyos hintáját s elébe fogatta a tizenkét leányt!

Hej, szegény leányok! Reszkettek, mint a nyárfalevél. Szakadt szemükből a könny, mint a záporosó. Felnéztek az égre, onnét sóhajtottak segedelmet. De a vár ura nem látta a leányok könnyét, nem hallotta sóhajtásukat, felugrott a bakra, kieresztette aranycsapós ostorát s nagyot rittyentett, hogy csak úgy zengett-zúgott az erdő.

— Gyí előre, gyí!

A leányok támolyogva léptek előre, de meg sem tudták mozdítani a nehéz hintót.

Hej, szörnyű haragra gerjedt a hatalmas úr! Elévágott az aranycsapós ostorral, éppen Annára, aki legelői állott. Patyolat fehér húsából kiserkedt a vér s jaj szava felhatott a magas egekig.

— Gyí, Anna, gyí! — ordított az úr s rávágott másodszer is.

— Verjen meg az Egek Ura! — jajdult fel Anna. Sülyedj a föld alá, ártatlanok megölő gyilkosa!

S ím,, halljátok a csudát, abban a pillanatban elfeketedt az ég, villámlott, dörgött, ég, föld megrendült, recsegek-ropogtak a fák, a vár tornya ingadozott, hajladozott, aztán hirtelen összeomlott, utána az egész vár, sülyedt a föld alá, alá, alá, mígnem egyszerre víz alá borult ... És halljátok, csudáljátok, amikor az ég haragja lecsendesült a vár helyén egy gyönyörűsége tó pihent s a tó színén úszkált tizenkét hattyú, fehér a tolla mind a tizenkettőnek, mint a frissen esett hó. Távol tőlük egy sárkány vergelődött a tó forgatagában, erőlködött, hogy megfogja a tizenkét hattyút, de nem tudott kivergődni a forgatagból . . .

A tizenkét hattyú meg csak úszott, úszott szép csendesen, a tó partján kiszállottak, ottan megrázkódtak s leánnyá váltak ismét. Siettek haza mind, csak Anna maradt ott. Kápolnát építtetett a tó partján s ebben a kápolnában élte le életét csendes imádkozással. És jöttek, zarándokoltak a népek mindenfelől a kis kápolnához, együtt imádkoztak a szentéletű leánnyal, akit még életében szentnek nevezének, halála után pedig róla nevezték el a tavat Szent Anna tavának . . .

Tovább mesélem néktek Szent Anna tavának regéjét. Szent Anna halála után sok-sok esztendővel tündérek költöztek a tóba, s-ezek estéknént feljöttek a tó színére, ottan játszottak, enyelegtek, közbe-közbe énekeltek, olyan szépen, olyan édesen, hogy aki hallotta, azt hitte: leszállottak mennyből az angyalok, azok énekelnek olyan szépen, olyan édesen . . .

Ám az emberek, akik a kápolnához zarándokoltak, szerettek egy olyan harangot, melynek a hangja a tündérek énekénél ezerszerre szebb volt. Egy barát lakott a kápolnában s ez nemcsak reggel, délben, este, de éjfélkor is

meghúzta a szépen csengő harangot. Amikor a tündérek meghallották a harang csengését, torkukon akadt az ének, a játék sem fogta többet, az enyelgés sem — szomorúan, haragosan szállottak le a tó fenekére.

Ettől az órától fogvást nem volt a tündérek királynéjának nyugodalma.

— Hallod-e, mondta az inasának, a hétsinges szakállú törpének — hozd el nekem azt a harangot, különben nem lesz itt maradásom.

Mondta a hétsinges szakállú törpe:

— Ne búsulj, felséges királyném, még ma éjjel elhozom azt a harangot!

Amint esteledett, alkonyodott, kiúszott a tóból s bement a rengeteg erdőbe. Ment, mendegélt s egyszerre csak tűzvilágot látott. Oda megy s hát egy pásztorlegényecske hever a tűz mellett.

— Jó estét, szegény juhászlegény.

— Adjon Isten, hétsinges szakállú törpe!

— Hallod-e, te szegény juhászlegény. Egyet mondok s kettő lesz belőle,

— Hát csak mondd, hétsinges szakállú törpe.

— Nem mondok én neked egyebet s azt is lassan mondom: hozd el a kápolna harangját s annyi aranyat s ezüstöt adok érte, hogy az unokád unokája is hatlovas hintón jár.

Nem szólt erre a juhászlegény egy jó darabig, gondolkozott: tegy-e, ne-e? — de mégis csak rosszra fordult a gondolatj a s mondta:

— Jól van, hétsinges szakállú törpe, itt a kezem, nem disznólab, ellopom a harangot.

Még azon éjjel el is lopta, a törpének átaladta:

— Nesze, vigyed. Hol a pénz?

— Ott van annak a fenyőfának a tövibe, né!

Csakugyan ott is volt a temérdek arany meg ezüst egy nagy zsákban, annak a fának a tövében, amelyikre a törpe mutatott. Na, felveti vállára a legény nagynehezen a

zsákot, elindul a szállása felé, de alig lép egyet, lesüpped, térdig; még egyet lép, lesüpped derékig; még egyet s lesüpped mellig. Hej, teremő szent Istenem, megijed a juhászlegény szörnyűségesen, ledobja a zsákot, nagy ügyel-bajjal kimászik a süppedékből, szalad a tűzhöz, lefekszik, de lefekhetett: nem jött a szemére álom . . .

No, mi következik ezután? Az következik, hogy reggel harangozni akar a barát s hát, volt szépen csengő harang, nincs szépen csengő harang. Mert hogy senki lélek nem tanyázott közelében, csak a juhászlegény, megy hozzá s mondja neki könnybelábadt szemmel:

— Hallgass ide, juhászlegény! Ellopták a szépen csengő harangot! Ugyan, nem vetted-e észre, hogy ki s miféle ember járt erre?

— Senkit sem láttam, szent atyám, mondta a juhászlegény, de nem mert szemébe nézni a barátanak.

Hát, ez így annyiban maradt. Az emberek más harangot öntettek, de annak rekedtes volt a hangja, mint a hasadt fazéknak s estéknént, amikor a barát harangozott, feljöttek a tündérek a tó színére, mindenféle csúfondáros verseket kiabáltak a kápolna felé.

Halljátok csak. hogyan csúfolódtok:

Gingalló,
Szent ajtó,
Főzz kását!
— Nincsen só.
— Ha nincs só,
Kérj mástól.
— De nem ád.
— Vágd pofon,
Gingalló, gingalló!

Majd megszakadt a szíve a szegény barátanak, valahányszor ezt az istentelen csúfolódást hallotta. De a juhászlegénynek sem volt nyugodalma.

— Egy életem, egy halálom, mondta magában — visszakerítem a harangot.

Egy este aztán, amikor a tündérek fel szoktak járni, a tó mellé terelte a nyáját, ott összekötözte a berbécszek szarvát s mondta nekik:

— Amikor én azt mondom: Ó, Mária, Jézus neve! belekapaszkodom a farkatokba s ti ahogy birtok, húzzatok engem.

Azzal letilt a tó partjára, lábát a vízbe lógatta s várta, hogy jöjjön a tündérek királynéja.

Hát csakugyan felbukkant a tó közepén a tündérkirályné aranyhajás feje s hogy meglátta a juhászlegényt, hívta, hívogatta, édes szókkal csalogatta:

— Gyere ide, gyere, jó dolgod lesz itten!

Visszafelelt a juhászlegény:

— Gyere ide, te!

Nosza, a tündérkirályné nem hívatta magát sokáig, kiúszott a tó partjára s mondta:

— Ha te nem jöttél, eljöttem én. Gyere velem palotámba, arany az ajtaja, arany az ablaka, arany a fedele, arany a fala is — bizony nem bánod meg, hogyha eljössz hozzám.

S mindjárt nyújtotta a kezét a juhászlegénynek, a juhászlegény is a magáét, aztán egyszerre húzni kezdték egymást: a tündér a juhászlegényt befelé, ez a tündért kifelé.

No, most, melyik az erősebb? Akár hiszitek, akár nem, a tündér volt az erősebb: berántotta a legényt a tóba.

Hej, nagyot kiáltott a juhászlegény: Ó, Mária, Jézus neve! s egyik kezével a berbécszek farkába kapaszkodott, a másikkal megfogta a tündér kezét istenes magyarul. A berbécszek nekihuzakodtak s egyszerre kirántották a tóból a gazdájukat is, a tündérkirálynét is.

— Eressz el! Eressz el! Könyörgött a tündérkirályné.

— Előbb ad vissza a szépen csengő harangot!

— Csak azt ne kérjed, kérj akármit egyebet. Adok még aranyat, ezüstöt, többet, mint a mennyit adtam.

— Nem kell nekem sem aranyad, sem ezüstöd. Kell

nekem az én lelki üdvösségem, mondta a juhászlegény. Add vissza a harangot!

Mit volt mit nem tenni, a tündérmirályné lekiáltott a tó fenekére:

— Hé, hétsinges szakállú törpe! Hozd fel a szépen csengő harangot!

Egy szempillanat sem telt belé, jött a törpe a haranggal. Akkor aztán a juhászlegény eleresztette a tündérmirálynét s szaladt a haranggal a kápolnához. Egyszeribe visszatették a helyére s éjfélkor ismét megcsendült a szépen csengő harang. A tündérek, ahogy meghallották a harang szavát, nagy sírással, jajgatással elköltöztek a tóból, hová, merre, a jó Isten tudja, — többet itt senki lélek nem látta őket . . .

Maros és Olt.

Rengeteg nagy sziklahegy emelkedik Balánbánya fölött: Tarkó a neve. Arról a szépséges szép tündéresszonyról nevezik Tarkónek, aki ennekelőtte több ezer esztendővel itt lakott arany palotában. Volt e tündéresszonynak mindene, amit szeme-szája kívánt; volt két növendékleánya is: *Maros* és *Olt*, szép, mint a ragyogó nap, s mégis szomorú volt mindég. Naphosszat elült a palota keletre néző ablakában, szeméből folyt a könny s szívéből sűrű sóhajtság szállt a magas egekbe.

Sok nagy szomorúságot okozott Tarkó anyai szívének a két leány, akik folyton civakodtak, vetélkedtek. Maros, az idősebb, csendesebb természetű volt, de bántotta erősen, hogy a könnyen lobbanó, tüzes Olt mindenben első akart lenni. De volt ennél nagyobb szomorúsága is az ő szívének. Még gügyögő gyermekek voltak a leányai, amikor a tündérr király számkivetette az ő férjeurát, aki hatalmas nagy úr volt a tündérek közt s egyszer feltámadt a király ellen is.

— Az legyen a büntetésed, — mondta a tündérek királya — hogy soha többet ne lásd a feleségedet. A tenger legyen a te birodalmad, feleségedé maradjon a szárazföld. Eredj s vissza ne kerülj ide többet.

A számkivetett tündér, Tarkó ura, a Feketetenger mellett húzódott meg, onnét sóhajtozott felesége és gyermekei után. Hiába kért kegyelmet, nem kapott soha.

— Anyám, édesanyám, kérdezte egyszer Maros — miért vagy mindég oly szomorú?

Melléje sompolygott Olt is, kérdezte ő is:

— Beszélj, édesanyám, hátha meg tudnánk vigasztalni?
Mondta Tarkó:

— Két nagy bánat nehezedik az én szívemre. Az egyiket ti okoztátok, mert mindig civakodtok, perlekedtek. Másik nagy bánatomnak a mi királyunk az okozója: számkivetette a ti édesapátokat. Ezért vagyok talpig gyászban s viselem is a gyászt halálom napjáig.

— Hol van az édesapánk? — kérdezték a leányok.

— Amarra, messze, messze. Keleten, ahol a nap kél: Feketetenger az ő birodalma. Soha, de sohasem jöhet vissza onnét s nekem sem szabad oda mennem!

— Hát minekünk?

— Hiszen, ha egyetértenétek, eljuthatnátok hozzá. Folyóvízzé változtatnálak s összetett erővel áttörhetnétek sziklákon, hegyeken, vadrengetegeken. Szavamat ha meghallgatnátok, mehetnétek szép lankás tartományokon is, itt-ott ha állana utatokat egy-egy szikla, erdő, de azokon ti könnyű szerrel törhetnétek át. Akarjátok, hogy folyóvízzé változtassalak?

— Akarjuk, akarjuk, mondták lelkes szívvel a lányok.

— Hát, várjatok egy keveset, hadd vegyem elé aranyvesszőmet.

Mialatt Tarkó a vesszőért a szomszéd szobába ment, Oltnak hirtelen eszébe jutott valami.

— Igaz, kinek a nevével utazunk?

— Kiével? Hát az enyémmel, mondta Maros. Jól tudod, hogy én vagyok az idősebb.

— Az igaz, de én serényebb vagyok. Mindenütt előljárnék, utat törnék, te meg kényelmesen utánam folydogálnál. Nem utazom a te neveddel!

— Én sem a tiédde!

— A rövid útnak vágok neki, — tüzelt Olt. Nem bánom, ha ezer szikla állja is utamat, egy szempillantásra áttörök rajtuk s hamarább ölelem édes apámat, mint te.

— Csak eredj, én meg kerülő úton járok, ahogy édesanyám tanácsolta.

Az utolsó szóra lépett be Tarkő, az utolsó szót nem hallotta. Megölelte, megcsókolta szívéből szakadt gyermekeit, aztán mind a kettőt meglegyintette arany vesszejével. Abban a pillanatban csörgedező patakka váltak s elindultak ketten kétfelé.

— Oh, jaj nekem, hát nem együtt mentek?! — jaj-veszékelt Tarkő. Jertek vissza, jertek!

De a lányok már nem hallották édesanyjuk jajgatásait, keserves sírását. Olt tüzesen tört előre, Maros is szaladt, de csendesebben s más irányba. Amint tovább haladtak, folyton nőttek, növekedtek. Olt szilajul vágott a hegyeknek, sodorta a fákat, köveket s keresztül tört a sziklákon is. De alig ért a verestoronyi szorosig, kimerült, alig-alig folydogált, meg-megállapodott s nagynehezen lépett egyet-egyet elébe. Búsan sóhajtozott magában: Ó, mért nem hallgattam édes anyám szavára! Itt kell elpusztulnom egyedül, elhagyottan, senki sem könyörül rajtam.

Ám egyszerre zúgást, morajlást hall s ím látja, hogy hömpölyög feléje lassan, méltóságosan, egy rengeteg nagy folyó. És hallja Maros hangját: Jere, jere, tarts velünk! Engem keblére fogadott a Tisza, Tisza után, vele együtt a Duna, ő elvisz édes apámhoz, elvisz téged is!

— Oh, hát vigy el engem is, esdekelt Olt — hadd látom meg én is édesapámat!

Abban a pillanatban az öreg Duna hátára kapta Oltót, aki bezzeg most szeretettel ölelte, csókolta testvérét, így látták meg édesapjukat, aki ott állt a Feketetenger partján, azon a helyen, ahol a Duna belészakad.

— Apám! Apáin! Édesapám! Tekints reánk, itt vagyunk! — zokogott Maros és Olt.

Többet nem szólhattak. Belemerültek a Feketetengerbe ...

Hiripné fiai.

A világhíres Borszék vidékén, rengeteg erdőben van egy magas sziklahegy: *Vároldala* a neve. Volt is vár a tetején, de ez csakugyan réges-régen lehetett, kő kövön nem maradt, csak valami sánc nyoma.

Sok száz esztendővel ezelőtt (lehet bizony annak ezer esztendeje is) egy gazdag özvegyasszony lakott e várban: Hiripné. Ennek a Hiripnének volt két fia: Domokos és Ábrahám, deli szép legény mind a kettő, az anyjuk szemefénye.

Hej, de rossz lélek volt ez az asszony! Azt emberi szó ki nem tudja beszélni. Csak úgy örült, örvendezett a szíve, ha fiai az erdőben csatangoltak, jámbor utasokat fosztogattak. Volt is a vár pincéjében arany, ezüst temérek. S valahányszor hazatértek a fiúk, várta a vár kapujában két virágkoszorúval s mint valami vitéz daliákat, akik a csatából jönnek vissza, megkoszorúzta.

De még ez sem volt elég: leányokat is raboltak a Hirip-fiúk. Amint megneszelték, hogy egy szép leány megmátkásodott, éjnek idején elrabolták s azt többet aztán nem látta a mátkája, ott hervadt el Hiripné várában.

Nem múlt el hét, hogy ne jött volna a vár elé egy-két legény, aki felkiabált:

— Hé, Hirip Ádám, add yissza a mátkámat!

— Hallod-e, Hirip Domokos, ha igazi vitéz vagy, jere le a várból!

Hiszen, nem kellett erősen hívni a Hirip-fiúkat, lejött mind a kettő. A vártól nem messze van két hegytető: Ábrahámnak hívják az egyiket, Domonkosnak a másikat, ide állott ki rendszerint a két Hirip-fiú, itt ontották vérét azoknak az ifjakknak, kik életre-halálra viaskodtak a mátkájukért. Ilyenkor a Hirip-fiúk nagy diadallal tértek vissza s míg bent a szobákban keservesen sírtak a leányok, Hiripné áradozva tette fiai fejére a koszorút...

No, hanem egyszer mégis emberére talált mind a két Hirip-flú. Két gyászfeketébe öltözött dalia jött a vár alá s lekiabálta a leányrablókat. Testvérek voltak ezek is: két Mikó-fiú, s két testvér volt a mátkájuk is: két Lázár-leány.

Hát, lejöttek a Hirip-fiúk, de amikor éppen kiléptek a vár kapuján, mind a kettőnek megbotlott a lova.

— Jaj, gyertek vissza! — kiáltott utánuk Hiripné. Lovatok megbotlott, bizony, rosszat jelent!

Hirip Ábrahám szörnyű nagy haraggal vágta sarkantyúját a ló oldalába, hogy kiserkent a vér utána.

— Nye, te, nye, hogy a kutyák egyenek meg!

— Hollók vájják ki a szemedet! mordult a lovára Domokos s ő is úgy belevágta a sarkantyúját, hogy csak-úgy omlott a vér a ló oldalából.

Szomorúan nyertettek fel a lovak, aztán sebes szél-nél is sebesebben vágattak oda, ahol a két Mikó-fiú vára-kozott. Egyik kezükben kard, a másikban buzogány: így várták a Mikó-fiúk a leányrablókat. Egyszerre csapott össze a négy dalia: még a föld is rengett alattuk. A várból lehallatszott a Lázár-leányok keserves sírása, jajszava, lent meg döngött, rengett a föld, amint a kardok s buzogányok össze-összeverődtek.

Aztán egyszerre csak lefordult a lóról Hirip Ádám. Éktelen jajszava felhatott a várig. S ahogy felhatott, Hiripiné kezében elhervadt az egyik koszorú. Az egyik jajszóra következett a másik: Domokos is holtan fordult le a lováról. Abban a pillanatban elhervadt a másik koszorú is.

Amikor a Mikó-fiúk felvágattak a várba, ott feküdt Hiripné a vár kapujában. Fehér volt az arca, mint a gyócsévírág. Gonosz lelke már a pokolban járt ...

Csicser.

A székelyudvarhelyi határon, a híres Budvár átellenében emelkedik a Csicser, magasabb Budvár hegyénél. Egész sereg várat lehet látni a Csicser tetejéről. Jól lát-

szik ide Zeta vára, Kadics vára s ide látszanak a bágyi és galambfálvi várak is. Vár volt a Csicsser tetején is a rabonbánok idejében s mert Csicsser volt a legmagasabb valamennyi közt, ha ellenség közeledett, hatalmas nagy tüzeket gyújtottak a tetején: így adtak jelt a többi váraknak.

Abban az időben, amikor Budvárában rabonbánok székeltek, egy Csicsser nevű vitéz dalia lakott a csicsseri várban. Ez a dalia megszerette a budvári rabonbán szépséges leányát s amikor csak szerét tehetette, átlovagolt Budvárába. A leány is szerette a daliát, de a büszke, rabonbán, amikor észrevette leánya, hajlandóságát, kitiltotta a várból Csicsseri. Kevesellette, mert Csicsser nem volt fejedelmi vérből való.

Azt mondta Csicssernek:

— Hallod-e, ne járj az én leányom után. Maradj veszteg a várban. Fejedelmi személy illeti meg az én leányomat.

Elment Csicsser nagybúsan s Budvárában többet nem is alkalmatlankodott. A csicsseri várból sóhajtozott a szép leány után, aki éppen úgy sóhajtozott ő utána. Hanem hiába volt a büszke apa tilalma, a fiatalok mégis beszélgettek egymással. Nyílvesszőn küldözgették egymásnak kecses leveleiket.

— Ne búsulj, írta a leány — előbb-utóbb tied leszek, senki másé

Válaszolt a dalia:

— Ne sírj, ne keseregj, élve vagy halva, de egymásé leszünk.

Így teltek, múltak a hónapok, az esztendő, míg nem egyszer ellenséges népek törtek be az országba. Csicsser vette észre először, hogy jön az ellenség s lassanként elborítja a Küküllő mentét. Egyszeribe meggyújtotta az óriási famáglyát s ezzel jelt adott a többi váraknak. Egy szempillantásban mozdult meg az összes várak fegyverhordó népe s kikerekedvén a várakból, egy seregbe verődtek

össze, úgy mentek a rabonbán után. Ott volt Csicsér is a vitézek közt, az ő kis seregének élén. De alig csaptak össze, az ellenség körülfogta a rabonbánt. Itt volt az ideje, hogy Csicsér a vitézségét megmutassa. Széles kardjával utat vágott, úgy vágtatott a rabonbán mellé s nagy erős viadal után megmentette az életét.

Az ellenség szétszaladt s a győzelmes sereg diadalmasan tért vissza váraiba.

— No, Csicsér, monda a rabonbán útközben — az életemet megmentetted: kérjed vitézségednek bármi jutalmát, megadom.

— Akármit kérhetek? kérdezte Csicsér.

— Akármit, akármit!

— Add nekem a leányodat!

— Hát legyen a tied, mondta a rabonbán. Szavamat adtam, meg sem is másolom.

Még aztap meg is tartották a lakodalmat s hét álló hétig a nagy dinomdánomnak nem is lett vége.

Venturné.

Élt valaha régen, igen régen, egy gazdag özvegy-asszony: Venturné volt a neve. Ennek az asszonynak egyetlen fia volt, de egyszerre csak kiütött a háború, ment a fiú, hogyne ment volna, egyedül maradt Venturné. Félt az ellenségtől Venturné, mert a kastélya éppen a határon volt, Beréczk mellett. O bizony, gondolta magában, nagyhirtelen várat épített, de olyan erős várat, hogy azt ugyan semmiféle ellenség be nem veszi. Nosza, összerendelte a jobbágyságot, azok meg éjjel-nappal hordták a követ, a meszet, a vizet a hegy tetejére: nem volt pihenésük, míg a várat fel nem építették.

Telt, múlt az idő, Venturné fia még mindég nem került haza a háborúból. Már jó sok esztendő telt el, amikor

jött a hírmondó s jelentette a nagyasszonynak, hogy jön a fia, közeledik, ne búsuljon többet.

Hiszen, egyszeribe befogatott Venturné hatlovas, aranyos hintájába, úgy hajtatott elébe a fiának.

Hát, jött is az, éppen Vásárhely végén találkoztak össze. Ott mindjárt a hintóban ült a fiú, repült a hat ló hazafelé. Egyszerre csak kérdi a fiú a vár felé mutatva:

— Kié az a vár, édesanyám?

— Hát kié volna, ha nem az enyém! mondta Venturné nagybüszkén.

— Bizony, jó volt, hogy várat építtetett édesanyám, mondta a fiú. Sokat búsultam, míg oda voltam, hogy hol lesz menedéke, ha erre jár az ellenség.

— Hej, fiam, nem féltem én, dicsekedett Venturné — olyan vár az, hogy még az Úristen sem veszi be!

— Anyám, anyám, döbbsen meg a fiú — ne kisértse Isten haragját!

— Mit beszélsz, te gyáva! kacagott Venturné. Hát azt hiszed, hogy van Isten, aki ezt a várat bevegye?!

— Anyám, szólt a fiú — engedjen meg nékem, de én félek Isten haragjától.

Azzal leszállott a hintóból, felült a paripájára s visszafordult.

— Hová mégy? — kérdezte Venturné.

— Vissza, anyám, vissza. Én abba a várba be nem teszem a lábamat.

— Hát eredj, te nagy vitéz! — kiabált magánkívül Venturné. Ne és ne lássalak!

Ebben a pillanatban rettentő égiháború támadt, hogy ég, föld megrendült belé.

— Hajts, hajts! — kiáltott Venturné a kocsisnak. De a lovak visszahőköltek nagy horkolással, egy lépést sem mentek előre.

S hát, egyszeribe csak meglódult a vár, elkezdett dülöngeni, omladozni: kő kövön nem maradt, úgy elseperte Isten haragja.

Az erdélyi magyarok tízparancsolata.

I.

Ne vándorolj ki Erdélyből, sőt ha a mostoha viszonyok arra is kényszerítettek volna, hogy ideiglenesen eltávozzál onnan, mihelyt lehet, azonnal térj vissza, mert Erdély csak úgy veszhet el, ha megfogyatkozik benne a magyarság. A hazát nem a hegyek, a völgyek, a folyók és a mezők alkotják, hanem azok, kik benne lagnak, a nemzet tagjai, az emberek. Ne feledd azt az igazságot, hogy Erdélyt tőlünk senki sem veheti el, hanem csak magunk veszíthetjük el bűneink és tévedéseink következtében.

II.

Légy hű vallásodhoz és egyházadhoz. Őseid hite és Istene szent legyen és tisztelet tárgya előtted, mert erős várunk lesz nekünk erdélyi magyaroknak az Isten és az ő háza, a templom.

III.

Rendületlenül ragaszkodjál magyar anyanyelvedhez. Ne feledd el, hogy nyelvében él a nemzet. A nemzet nyelvének megőrizői és kincsesházai azok a könyvek, melyeket a nemzet nagy költői és tudósai írtak, temploma pedig az iskola. Magad és gyermekeid magyarságának érdekében a könyvért és az iskoláért ne sajnálj soha, semmiféle anyagi áldozatot. Légy hű ősapáid nemes szokásaihoz, hagyományaihoz, meséihez, mondáihoz, zenéjéhez, dalaihoz és művészetéhez, mert azokban él magyarságod legnemesebb alkotóereje, magyar fajodnak lelke.

IV.

Szeresd kivétel nélkül magyar véreidet, mert azok igazi édestestvéreid. Élj velők egyetértésben és szeretetben. Vezetőidet azoknak legderekabbjai és legbecsületesebbjei közül válaszd, de aztán bízzál bennök, kövesd őket és engedelmeskedjél nekik. Bizalom és fegyelem nélkül nem maradhat fenn semmiféle emberi társadalom. Ne civakodj, ne pártoskodj, mert egyetértés nélkül, mint oldott kéve hull szót szegény, sokat szenvedett magyar nemzeted. Lásd, a búzaszál is egymagában gyenge és törékeny, de kévébe kötve nehezebben szakítható el, mint a kőoszlop.

V.

Ne gyűlöld a veled együtt lakó idegen nemzeteket még akkor sem, ha ellenségeid. Igyekezzél velők, ha csak lehet, békességben élni. Magyar véreid ellen, azonban azoknak szolgálatába a világ semmi kincséért se állj. Nemzetiséged megtartásának legerősebb védőeszköze nem a gyűlölet, amelyet

ellenségeid ellen táplálsz kebledben, hanem a nemzetedhez¹ és önmagadhoz való rendíthetetlen hűséged.

VI.

Szeresd családodat. Légy jó férj, jó apa, jó feleség, jói anya és jó gyermek. Ne feledd, hogy a nemzet nem más mint az egyszármazású, vagy az egymáshoz simult családok összessége. Ha a család egészséges, erős, becsületes, akkor a nemzet is egészséges, erős és becsületes lesz. A tiszta erkölcsű család alkotja azt az alapját az államnak, amelynek megromlása után még a hajdan annyira híres és hatalmas Róma is ledől és rabigába gönyedt.

VII.

Makacsul ragaszkodjál a birtokodban levő házhoz és földhöz, bármilyen kicsi is legyen az. Idegen nemzetből valónak el ne add semmi áron és semmi körülmények között sem házadat, sem földedet, mert ne feledd, hogy kié a föld, azé az ország.

Tanulj és folytass hasznos mesterséget, ipart és kereskedést, mert ezek nélkül a nemzet nem lehet vagyonos és nem tehet jólétre szert. Ha az ipar és kereskedelem idegenek kezébe kerül, akkor még saját házadban és saját földeden is idegenek szolgálja leszel. Szorgalom és kitartó munka nélkül nincs sem egyéni, sem nemzeti önállóság és szabadság.

IX.

Légy becsületes nemcsak magánéletedben, hanem a köz dolgokat illető minden cselekedetben is. Közéleti dolgokban, legyen az akár községed, akár egyházad, vármegyéd, vagy hazád ügyeivel kapcsolatos Amerika nagy államférfiának, a villámhárító feltalálójának, Franklin Benjáminnak azt a bölcs mondását kövesd, amely azt tanítja, hogy *a legjobb politika a becsületes politika!*

X.

Légy lelkedben, szavaidban és tetteidben igaz, önzetlen, őszinte és egyenes, mert ez az igaz magyar jellem. Ne csak a másét ne kívánd, hanem a közvagyonot is olyan érintetlen szentségnek tekintsd, amelyet nemcsak nem szabad csorbítanod, hanem munkás hozzájárulásoddal éppen úgy tartozol növelni, mint saját magánvagyonodat, mert a közvagyon egyszersmind a tied is. Ne feledd egy pillanatra sem, hogy hazád, Erdély, csak úgy maradhat magyar, bárkié is legyen benne a hatalom, ha nemcsak a benne lakó egyes magyarok, hanem magyar községei, városai is virágzó s gazdagok lesznek.

Hornyánszky Viktor m. kir. udvari könyvnyomdája, Budapest.